

Ryszard Sztychmiler

"Universitatea AZI – Universität heute", Zenon Cardinal Grocholewski, Cluj-Napoca 2010 : [recenzja]

Forum Teologiczne 12, 238-242

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

często brakuje szerszego omówienia takich i podobnych zagadnień filozoficznych. Ogólnie mówiąc, filozofia teorii ewolucji, czy szerzej, biologii, jest w stadium początkowym. Tym cenniejsze są choćby szkicowo zarysowane wskazówki i uwagi na ten temat.

JACEK POZNAŃSKI SJ
KRAKÓW

Zenon Cardinal Grocholewski, *Universitatea AZI – Universität heute*, Editura Fundatiei Pentru Studii Europene, Cluj-Napoca 2010, ss. 181

Na zakończenie pierwszej dekady XXI w. w Cluj-Napoca w Rumunii wydano kolejną publikację jednego z najwybitniejszych kanonistów współczesnych, prefekta Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego (Seminariów i Instytucji Naukowych) – ks. kard. Zenona Grocholewskiego, profesora uczelni papieskich i wielokrotnego doktora honoris causa. Jej tytuł w tłumaczeniu na język polski brzmiałby „Uniwersytet dzisiaj”. Praca ukazała się w wersji trójjęzycznej: wszystkie teksty zaprezentowane zostały w języku rumuńskim, a ponadto cztery artykuły kard. Grocholewskiego opublikowano także w języku francuskim, a dwa – w języku niemieckim. Tylko artykuł Andrei Merga, prezentujący osobę kard. Grocholewskiego, opublikowany został w językach angielskim i rumuńskim.

W pierwszym artykule „Wydarzenie i homagium” Andrei Merga przypomina (s. 7–10, tłum. rum. s. 11–14) okoliczności, które doprowadziły do powstania niniejszej publikacji. Było to nadanie doktoratu honoris causa ks. kard. Zenonowi Grocholewskiemu przez państwowy Uniwersytet Babes-Bolyai, Wydział Studiów Europejskich (utworzony w 1995 r., po obaleniu komunizmu) w Cluj-Napoca w Rumunii. E. Merga przedstawia postać ks. kard. Grocholewskiego, dawniej prefekta Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej, a obecnie prefekta Kongregacji Wychowania Katolickiego, jako wybitną osobowość świata nauki, teologii, prawa i Kościoła, która przez przyjęcie doktoratu honoris causa uniwersytetu w Cluj-Napoca i swoją obecność w nim przynosi zaszczyt tejże uczelni. Wymienia bogaty dorobek naukowy Ks. Kardynała, zwłaszcza z zakresu filozofii prawa, teorii prawa naturalnego i teorii wychowania. Szczególnie dziękuje za wykład z 2008 r., wygłoszony w tymże uniwersytecie w Cluj-Napoca, poświęcony ścisłemu związkowi wychowania z prawdą.

E. Merga wspomina związek twórczości kardynała z antropologią Karola Wojtyły i jego ścisłą współpracę z papieżami: Pawłem VI, Janem Pawłem II

i Benedyktem XVI. Przypomina, że sprawuje on najwyższy nadzór nad ponad 1600 uniwersytetami katolickimi oraz nad ponad 20000 szkół katolickich, działających w różnych częściach świata.

Artykuł „Teologia w łonie Uniwersytetu” (s. 17–32, tłum franc. i s. 33–46 tłum. rum.) jest wykładem kard. Grocholewskiego wygłoszonym 13 czerwca 2006 r. z okazji przyznania mu doktoratu honoris causa przez Uniwersytet w Bukareszcie, który posiada trzy wydziały teologiczne. Ks. kardynał omówił następujące ważne kwestie: wydziały teologii w służbie Kościoła lub Wspólnot Chrześcijańskich, zadania wydziałów teologii działających w łonie uniwersytetów oraz znaczenie uniwersytetów jako wzbogacenie wydziałów teologicznych. W pierwszej części zwrócił m.in. uwagę na konieczność zgodności nauczania uniwersyteckiego z nauczaniem własnego Kościoła, konieczność związku nauczycieli i studentów z Bogiem przez modlitwę, stałego dawania przez wszystkich członków wydziału świadectwa wiary i życia chrześcijańskiego, świadomego uczestnictwa w misji Kościoła. Metoda teologiczna wymaga nie tylko naukowości, lecz także głębokiego zjednoczenia z Bogiem przez modlitwę. W drugiej części tego wykładu wskazał na konieczność dialogu między Wydziałem Teologii a innymi wydziałami uniwersytetu, aby wypracowywać wspólne rozwiązania kwestii, które rodzą się na gruncie rozwoju kulturalnego i gospodarczego, aby oceniać osiągnięcia techniki w świetle zasad moralnych, chronić centralne miejsce człowieka w świecie, dążyć do bezinteresownego poszukiwania prawdy, a także rozszerzać dialog między wiarą a rozumem.

W referacie „Uniwersytet a globalizacja”, wygłoszonym 14 czerwca 2006 r. w Cluj-Napoca (s. 49–60 i 61–71), kard. Grocholewski w celu uzasadnienia zajmowania się przez chrześcijan problemem globalizacji przytacza słowa Jezusa: „Idźcie i nauczajcie wszystkie narody” (Mt 28,19). Stwierdza, że może ona być wykorzystywana źle lub dobrze. Należy pamiętać, że zawsze winna służyć ludziom, ściśle rozwojowi człowieka, jego ducha, a nie tylko pomnażaniu dóbr materialnych. Będzie to możliwe tylko wtedy, gdy zaistnieje konstruktywny dialog pomiędzy wydziałami teologicznymi i innymi wydziałami oraz połączy ich wspólna troska o wartości chrześcijańskie. Kościół winien wziąć udział w formacji administrowania sprawiedliwością, aby prawa opierały się na wartościach moralnych i by wyrażały zawsze zasady moralne zgodne ze zdrową antropologią i liczyły się z dobrem wspólnym. Globalizacja nie może pozbawiać ludzi tego, co jest dla nich najdroższe, a więc wiary i praktyk religijnych, bowiem przekonania religijne są manifestacją wolności człowieka.

Artykuł „Prawda i kształcenie” (*Wahrheit und Bildung*, s. 75–86 i 87–96) ukazuje wzajemną zależność, jaka istnieje pomiędzy kształceniem i prawdą.

Nie może być kształcenia bez prawdy, ona jest celem kształcenia. Gdy ten związek nie zachodzi, kształcenie staje się indoktrynacją. Na podstawie dokumentów Kościoła wykazuje, że ludzie szukają prawdy, ale różnie ją pojmują. Dlatego potrzebne jest wychowanie do poznawania i przyjęcia prawdy, a także do życia zgodnie z prawdą i świadczenia o niej. Postępowanie zgodne z prawdą, życie w prawdzie, jest najpewniejszą drogą do wolności człowieka.

W wywiadzie udzielonym przez kard. Grocholewskiego dla Telewizji Narodowej Rumuńskiej w Cluj (wersja francuska, s. 99–107, wersja rumuńska, s. 109–116) stwierdził on, że w ostatnim czasie zainteresowanie wartościami chrześcijańskimi w uniwersytetach w Europie wzrosło, co ma miejsce także w dawnych krajach komunistycznych, gdzie w wielu uniwersytetach utworzono wydziały teologiczne. Oznacza to, że społeczności te chcą mieć w przestrzeni kultury także spojrzenie katolickie. Również w krajach, gdzie katolików prawie nie ma, działają uniwersytety katolickie.

W nauczaniu uniwersyteckim ważne jest, aby nie tylko przekazywać wiedzę, ale także wychowywać. Prawo świeckie ujmuje osobę tylko w wymiarze ziemskim, zaś prawo kanoniczne ujmuje ją całościowo, łącznie z jej powołaniem do nieskończoności.

W artykule „Rozum i wiara: wzajemne wspomaganie”, ks. kardynał stawia tę tezę jako drogę wyjścia z trudnych sytuacji, gdy między rozumem a wiarą jest separacja. Fundamentalistami są nie tylko muzułmanie i hindusi, ale czasem też chrześcijanie, np. kreacjoniści w Ameryce, a nierzadko tzw. racjonalisci. Mamy do czynienia z sekularyzacją kultury zachodniej Europy albo też tendencją przeciwną religii, jako rzekomym środkiem w rozumieniu; im więcej sekularyzacji, tym więcej pokoju. Ale jest to złudne rozwiązanie. Fundamentalistami są tak fideiści, którzy budują wiarę na ruinach rozumu, jak i racjonalisci, uaktywniają rozum na szczątkach wiary w każdej religii. W naszych czasach dla wielu osób religia wydaje się nieracjonalna i zależy od sfery uczuć. Jest to właśnie forma fundamentalizmu rozumu, który wyklucza światło inne niż jego. Może wystąpić patologia rozumu lub patologia religii, gdy wykluczy się możliwość lub sensowność innej opcji. Stąd wiara i nauka winny się wzajemnie wspierać, a ich dialog nie może dopuszczać postaw i reakcji ekstremalnych.

W ostatnim artykule „Jakiego uniwersytetu potrzebuje dziś Europa?” (*Welche Universität braucht Europa heute?* – s. 133–158 i wersja rum. 159–181), w skróconej formie wygłoszonym 20 lutego 2009 r. w Cluj-Napoca z okazji nadania na tamtejszym uniwersytecie ks. kard. Z. Grocholewskiemu kolejnego doktoratu honoris causa, autor przypomina szczególne zasługi tej uczelni, których realnym wymiarem są cztery wydziały teologiczne. Jest to żywe świadectwo, że reżim komunistyczny nie potrafił na trwale zniszczyć dążenia do praw-

dy, wolności myślenia i otwartości na wartości duchowe (s. 134). Wyrazem takich dążeń w historii była znacząca polityka polskiego króla Stefana Batorego (1576–1586), który urodził się w Somlyó (obecnie Rumunia).

Uniwersyteckość wymaga wszechstronnego badania problemów interesujących człowieka. Obce temu były nacjonalistyczne ukierunkowania uniwersytetów w XVIII–XIX w., w tym prusko-indywidualistyczne dążenia Humboldta realizowane na berlińskim uniwersytecie (s. 138–140), którym przeciwstawili się m.in. uczeni z Oxfordu, a szczególnie prof. (późniejszy kardynał) John Henry Newman (1801–1890). Według niego nie do pomyślenia jest uniwersytet bez teologii, jako obszaru badawczego i nauczania. Od około 1920 r. zaczął się znowu bardziej uwidaczniać europejski i międzynarodowy wymiar szkół wyższych. W ostatnich latach wyrazem tego jest Program Erasmus oraz program określany jako „Proces boloński”.

Aby uniwersytety mogły dobrze wypełnić swoje zadania wobec Europy i wobec przyszłości, winny spełniać cztery podstawowe warunki (s. 148–158):

1) w coraz większym stopniu wyrażać swoją uniwersalność, wielowymiarowość społeczeństwa oraz wieloaspektowość wiedzy i kształcenia;

2) chronić swoją tożsamość i mieć jasno określony profil;

3) filozofia i teologia winny być istotnymi częściami nauki uniwersyteckiej, aby zachowała ona wymiar wszechstronności i mogły przyczyniać się do duchowego rozwoju Europy.

4) nie tylko przekazywać wiedzę, umiejętności i kwalifikacje, ale także kształtować osobowość absolwentów, rozwijać całego człowieka; uczyć cnót (m.in. nadziei i miłości w nauce), szlachetnego postępowania, umacniać przekonanie, że to jest wartościowe, co jest dobre.

Takich uniwersytetów potrzebuje Europa.

Jak wynika z treści omówionych referatów, są one bardzo interesujące tak w zakresie podjętych problemów (tematów), jak i sposobu ich rozwiązania. Problemy podjęte są bliskie życiu Kościoła i ważne dla całego świata nauki. Wszystkie tezy ks. kard. Grocholewskiego są logicznie i przekonująco uzasadnione. Dodatkowym ich walorem jest fakt, że były one kierowane nie tylko do słuchaczy zainteresowanych teologią lub prawem kanonicznym, lecz do słuchaczy reprezentujących liczne dziedziny nauki, do katolików oraz do przedstawicieli innych kościołów i wspólnot religijnych.

Opublikowanie tych referatów w trzech językach świadczy o zainteresowaniu tymi zagadnieniami w różnych krajach i kręgach kulturowych. Poglądy naukowe ks. kard. Grocholewskiego są w świecie dobrze znane, gdyż jest on autorem około tysiąca publikacji naukowych w wielu językach świata. Stawia często tezy bardzo konkretne, jasne, nie omija zagadnień trudnych. O docenieniu ks. kardynała świadczy to, że tak wiele uczelni w Polsce (m.in. UAM,

UKSW, UWM) i na świecie poczytuje sobie za zaszczyt, by ks. kardynała włączyć w poczet swoich doktorów honoris causa.

Recenzowana publikacja jest ze wszech miar godna polecenia, nie tylko teologom i kanonistom (których ks. kardynał jest wybitnym przedstawicielem), ale wszystkim naukowcom i adeptom nauki, przedstawicielom władz uczelnianych i administracyjnych związanych ze szkolnictwem wyższym. Bardzo pożądane byłoby jej przetłumaczenie w całości na język polski, aby krąg czytelników mógł być jeszcze szerszy.

Ks. RYSZARD SZTYCHMILER
OLSZTYN